

ROZSTANIA • OBITUARIES

ŻYCIE I DZIEŁO
PROFESORA STANISŁAWA DOMAŃSKIEGO
(1916–1993)

Life and works of Professor Stanisław Domański
(1916–1993)

Fot. I. S. Domański (ok. 1960)

Phot. I. S. Domański (c. 1960)

KORZENIE

Stanisław Domański pochodził z niezwyklej, patriotycznej rodziny. Jego dziadek, Franciszek Domański był nauczycielem ludowym. Miał pięcioro dzieci. Maria i Melania były ofiarnymi działaczkami społecznymi. Ignacy – pracownik Księgarni św. Wojciecha w Poznaniu – był kierownikiem Wydawnictwa znakomitego miesięcznika katolickiego *Tęcza* oraz bardzo po-

pularnego w całej Polsce i na emigracji *Poradnika Katolickiego*. Julian – to znany lekarz w Klecku k. Gniezna. Największą sławę zyskał jednak trzeci syn Franciszka, ksiądz Bolestaw Domański (1872–1939), doktor teologii i filozofii, logik i matematyk, władający pięcioma językami, profesor filozofii w Wyższym Seminarium Duchownym w Pelplinie, wieloletni proboszcz w Zakrzewie k. Złotowa (obecnie woj. piłskie), patron Ludowego Związku Spółdzielni Polskich w Niemczech i prezes centrali Związku Polaków w tym kraju. Domagał się praw dla półtoramilionowej społeczności polskiej w Rzeszy Niemieckiej. Walczył o polskość pod zaborem pruskim w czasach Bismarcka, potem w Niemczech rządzonych przez Hindenburga i Hitlera. Zmarł na obczyźnie, w hitlerowskim Berlinie. Piękną książkę biograficzną o stryju prof. Stanisława Domańskiego napisał Edward Osmańczyk [4].

Doktor Julian Domański ożenił się z nauczycielką, Anną z Lubińskich. To rodzice Stanisława Domańskiego.

DZIECIŃSTWO I MŁODOŚĆ

Stanisław Domański urodził się 8 maja 1916 r. w Klecku, w województwie poznańskim, gdzie jego ojciec miał gabinet lekarski. Tam uczęszczał do szkoły podstawowej. Szkołę średnią ukończył w 1935 r. w Gnieźnie. W 1936 r. odbył służbę wojskową w podchorążówce w Zambrowie.

Jego ojciec pragnął by syn, tak jak on, poświęcił się medycynie. Stanisław wybrał inną drogę. W latach 1937–1938 studiował wychowanie fizyczne na Uniwersytecie Poznańskim. Uzyskał tam duże osiągnięcia sportowe, m.in. w biegu na 100 m oraz w skokach w dal i w wyż. W 1938 r. przeniósł się jednak na Wydział Rolniczo-Leśny (kierunek leśny) Uniwersytetu Poznańskiego. Jak się potem okazało, była to już decyzja na całe życie.

Studia leśne przerwał wybuch drugiej wojny światowej. W Wielkopolsce zaczęły się represje polskiej ludności. W grudniu 1939 r. Stanisław Domański wraz z rodziną został wysiedlony do Krakowa. Tu pracował najpierw jako robotnik w ogrodach na Prądniku, później był konwojentem w niemieckim przedsiębiorstwie rybnym. W tym tak bardzo ciężkim okresie spotkało Go jeszcze jedno wielkie nieszczęście: w 1941 r. umarł Jego ojciec.

Po zakończeniu wojny w 1945 r. wrócił do Poznania, by kontynuować przerwane studia leśne. Ukończył je w 1947 r. i na podstawie pracy „Grzyby pasyżytnicze i saprofityczne Państwowego Nadleśnictwa

Fot. 2. S. Domański w czasie okupacji

Phot. 2. S. Domański during II World War

Zielonka, zebrane w latach 1946–1947” uzyskał dyplom magistra inżyniera nauk leśnych. Był uczniem wybitnego mikologa i fitopologa poznańskiego, prof. K. Zaleskiego.

PRZEBIEG PRACY NAUKOWEJ

W latach 1948–1949 był asystentem, w latach 1950–51 starszym asystentem i p.o. kierownika w Stacji Bioekologicznej Instytutu Badań Leśnych w Wielkopolskim Parku Narodowym, w Ludwikowie k. Poznania. Stację tę sam zorganizował, a w styczniu 1951 r. został jej kierownikiem. W maju 1951 r., na Wydziale Leśnym Uniwersytetu Poznańskiego, na podstawie rozprawy pt. ”Badania nad przyczynami obumierania starszych drzewostanów sosnowych w Wielkopolskim Parku Narodowym w Ludwikowie” uzyskał stopień doktora nauk leśnych. Promotorem pracy był wspomniany wcześniej prof. Zaleski. W la-

tach 1951–1954 S. Domański był adiunktem. W dniu 15 grudnia 1951 otrzymał tytuł docenta. W latach 1954–1967 pracował na stanowisku docenta w Stacji Entomologiczno-Fitopatologicznej Leśnego Zakładu Doświadczalnego w Siemianicach k. Kępna, należącej wtedy do Katedry Ochrony Lasu Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu. Był organizatorem i kierownikiem tej Stacji.

W tym czasie w Krakowie reaktywowano (po wcześniejszej likwidacji) Wydział Leśny Wyższej Szkoły Rolniczej. Stanisławowi Domańskiemu zaproponowano zorganizowanie Zakładu Fitopatologii Leśnej na tym Wydziale. Propozycję przyjął. Do Krakowa przyjechał 1 września 1964 r. najpierw sam, bez rodziny. Nie dostał mieszkania i przez jakiś czas nocował w uczelni, w ciasnym pokoju, w którym codziennie pracował. Kierownikiem Zakładu był w latach 1964–1968, w latach 1968–1970 kierował Zakładem Ochrony Lasu, w latach 1970–1981 był dyrektorem Instytutu Ochrony Lasu AR. Od 1981 r., aż do

Fot. 3. S. Domański (ok. 1940)

Phot. 3. S. Domański (c. 1940)

przejścia na emeryturę w 1986 r., był kierownikiem Katedry Fitopatologii Leśnej. W latach 1969–1972 był dziekanem Wydziału Leśnego Akademii Rolniczej w Krakowie.

W międzyczasie, 22.XII.1967 r. otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego nauk leśnych, 12.VII.1982 r. tytuł profesora zwyczajnego.

Stworzony przez niego Zakład to obecnie prężna Katedra Fitopatologii Leśnej kierowana przez prof. Stefana Kowalskiego, którego prof. Domański ściągnął do Krakowa z Poznania. Przygotował sobie dobrego następcę. Katedra ta mieści się teraz w nowym gmachu Wydziału Leśnego krakowskiej Akademii Rolniczej. Zasługą Profesora jest powstanie tego nowoczesnego budynku, którego plany tworzył wtedy, gdy był dziekanem Wydziału Leśnego. Żadna inna naukowa instytucja biologiczna w Krakowie nie ma tak korzystnych warunków pracy jak właśnie Wydział Leśny AR.

DZIAŁALNOŚĆ DYDAKTYCZNA

Już w latach 1953–1954 prowadził wykłady i ćwiczenia z fitopatologii leśnej dla studentów drugiego roku Wydziału Leśnego WSR w Poznaniu, a w latach 1954–1957 wykłady monograficzne dla magistrantów na Wydziale Rolniczym WSR we Wrocławiu.

W czasie pracy w Krakowie w latach 1964–1986 stale wykładał fitopatologię (także mikrobiologię) oraz prowadził seminaria z ochrony lasu. Dojeżdżał do Wrocławia z wykładami monograficznymi dla magistrantów Wydziału Rolniczego tamtejszej Wyższej Szkoły Rolniczej. Był opiekunem wielu prac magisterskich i promotorem kilku prac doktorskich.

Do wszystkich zajęć dydaktycznych przygotowywał się niezwykle starannie. Unikał werbalizmu. Wykłady swoje starał się ilustrować bogato zestawionymi pomocami naukowymi, m.in. tablicami, które często sam przygotowywał.

W krakowskiej placówce kierowanej przez profesora Domańskiego dwóch pracowników uzyskało nominacje profesorskie, a pięciu otrzymało stopień doktora habilitowanego [3].

Czynnie uczestniczył w rozwoju kadry naukowej, nie tylko w tych instytucjach, w których sam pracował. Był konsultantem i recenzentem prac wielu młodych mikologów i fitopatologów z całej Polski. Recenzował kilkanaście rozpraw habilitacyjnych, kilkanaście doktorskich. Opiniował bardzo wielu obecnych profesorów – mikologów i fitopatologów, w trakcie postępowania o nadanie im tytułu. Każdy z nas ma Mu coś do zawdzięczenia. Do Niego wiele osób

zwracało się z prośbą o oznaczenie lub weryfikację oznaczenia trudniejszych grzybów z rzędu *Aphyllophorales*, w szczególności z rodziny *Polyporaceae*.

NIKTÓRZY UCZNIOWIE PROFESORA

Dr Anna Orlicz-Luthardt, absolwentka Uniwersytetu Jagiellońskiego, uzyskała stopień doktora na Akademii Rolniczej w Krakowie w 1973 r. Wraz z Profesorem Domańskim jest współautorką kilku bardzo interesujących prac dotyczących taksonomii grzybów polyporooidalnych; sama pisała m.in. o *Tyromyces gloeocystidiatus*, = *Oligoporus leucomalleus*, = *Postia leucomallella*. Obecnie mieszka i pracuje w Erfurcie, w Niemczech. W czasie weryfikacji pracowników naukowych byłej NRD, na podstawie dyplomu doktorskiego, który uzyskała pod opieką Profesora, bez zastrzeżeń została zaangażowana bezterminowo w naukową instytucję fitopatologiczną. Najlepszą rekomendacją w tym środowisku było nazwisko Mistra.

Doc. dr hab. Tadeusz Kowalski jest magistrantem i doktorantem Profesora. Od 1974 r. pracuje w Katedrze Fitopatologii Leśnej Akademii Rolniczej w Krakowie. W 1987 uzyskał stopień doktora habilitowanego. Wyróżniono zarówno jego pracę doktorską jak i habilitacyjną. Dwa lata spędził na stypendium Humboldta w Monachium. Jest znanym i cenionym fitopatologiem, znawcą mikroskopijnych grzybów pasożytniczych. Opisał 1 nowy rodzaj i 10 nowych gatunków. Jest autorem i współautorem ponad 150 publikacji, w tym ok. 40 w czasopiśmie zagranicznych. Często jest zapraszany przez różne ośrodki naukowe w Austrii, Niemczech, Szwajcarii i Szwecji, z którymi współpracuje. Tam uczestniczy w sympozjach, prowadzi wykłady i wygłasza referaty.

UCZESTNICTWO PROFESORA W RADACH, KOMISJACH I INNYCH GREMIACH NAUKOWYCH

Był członkiem Komisji Zdrowia, Pracy i Pomocy Społecznej Powiatowej Rady Narodowej w Kępnie, a w ciągu 8 lat był wiceprzewodniczącym tej Komisji. Był członkiem wielu Rad Naukowych, m.in. Wydziału Leśnego Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu, Wydziału Leśnego Wyższej Szkoły Rolniczej (potem Akademii Rolniczej) im. Hugona Kołłątaja w Krakowie, Rady Naukowej Instytutu Botaniki PAN w Krakowie (1971–1976). Od 1978 r. wchodził w skład Rady Naukowej Instytutu Badawczego Leśnictwa w

Fot. 4. Wyprawa mikologiczna do Puszczy Białowieskiej w 1959 r. Od lewej: D. Przebój-Pieniak, W. Truszkowska, M. Lisiewska, woźnica, S. Domański, B. Gumińska (fot. W. Wojewoda).

Phot. 4. Mycological excursion to the Białowieża Forest, 1959. From left: D. Przebój-Pieniak, W. Truszkowska, M. Lisiewska, carter, S. Domański, B. Gumińska (phot. W. Wojewoda).

Warszawie. Od 1967 r. był członkiem Komisji Nauk Rolniczych i Leśnych Krakowskiego Oddziału PAN, a od 1972 r. Komitetu Nauk Leśnych PAN w Warszawie. W czerwcu 1973 r. jako delegat reprezentował Akademię Rolniczą w Krakowie na II Kongresie Nauki Polskiej w Warszawie.

PROFESOR S. DOMAŃSKI JAKO FITOPATOLOG

Profesor zajmował się chorobami drzew powodowanymi przez grzyby, głównie polyporoidalne, odgrywające doniosłą rolę w gospodarce leśnej i ogromnie ważne z gospodarczego punktu widzenia. Badał m.in. choroby jesionu, olszy, topoli, sosny i świerka. Szczególną uwagę poświęcił najgroźniejszemu pasożytom, takim jak np. *Armillaria mellea* i *Heterobasidion annosum*.

Badania prowadził w dwóch kierunkach. Pierwszy z nich obejmował prace fizjograficzno-ekologiczne nad rozmieszczeniem i szkodliwością tych grzybów w wybranych kompleksach leśnych oraz nad ich biologią i metodami ich zwalczania. Drugi kierunek

stanowią badania biotaksonomiczne. Stosując nowoczesne metody badawcze odkrył, zbadał i opisał po raz pierwszy chorobotwórcze znaczenie wielu nie znanych dotychczas pod tym względem grzybów, np. *Inonotus triquetet*, = *Mucronoporus tomentosus* var. *circinatus*, = *Onnia triquetet*, który poraża korzenie sosny i jest głównym sprawcą zgnilizny tego drzewa w niektórych regionach Polski.

Badał grzyby fitopatogeniczne obszarów najlepiej w Polsce zachowanych, np. Puszczy Białowieskiej, Bieszczadów, Beskidu Niskiego, a równocześnie terenów, w których drzewostany zostały bardzo zniszczone: Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego i silnie uprzemysłowanej aglomeracji Krakowa. Poszukiwał przyczyn powstawania posuszu w drzewostanach sosnowych w Wielkopolskim Parku Narodowym. Badania prowadził wraz z zespołem współpracowników. Wyniki tych badań mają duże znaczenie praktyczne. Stały się podstawą opracowania wytycznych w celu ochrony drzew przed chorobami powodowanymi przez grzyby, m.in. w przemysłowych regionach południowo-zachodniej Polski.

PROFESOR DOMAŃSKI JAKO TAKSONOM
I FLORYSTA

Drugą główną dziedziną, którą zajmował się prof. Domański, obok fitopatologii, była taksonomia grzybów. Większość jego bogatego dorobku publikacyjnego poświęcona jest taksonomii grzybów zaliczanych do niedawna do rzędu *Aphyllphorales*.

Prof. Domański w swoich badaniach opierał się nie tylko na makro- i mikromorfologii owocników. Równocześnie uwzględniał typ zgnilizny wywoływanej przez dany grzyb w drewnie oraz badał mikrostrukturę, a zwłaszcza system strzępek jego grzybni, stosując hodowlę czystych kultur na sztucznych pożywkach w laboratorium.

Prof. Domański nie przyjmował biernie ujęć taksonomicznych wcześniej ustanowionych czy też narzuconych przez innych. Sam szukał nowych dróg w systematyce grzybów, z zastosowaniem nowoczesnych metod i kryteriów. Efektem jest aż 105 nowych taksonów i nowych kombinacji nomenklaturowych zaproponowanych przez niego. Pełną ich listę z komentarzami zestawiał autor tego artykułu [7].

Dwa nowe gatunki grzybów opisane przez prof. Domańskiego otrzymały nazwy od Białowieży i bieszczadzkiej Wetliny. Kolcowniczek białowiecki *Dentipratulum białowiesense* potem został znaleziony we Francji i na Wyspach Kurylskich w Azji. Odgiętka wetlińska *Resupinatus wetlinianus* dotychczas znana jest wyłącznie z polskich Bieszczadów. W tym miejscu zwracam się z apelem do Dyrekcji i Rad Naukowych Parków Narodowych: Białowieckiego i Bieszczadzkiego o uczczenie pamięci prof. Domańskiego przez nazwanie jednego z rezerwatów w Puszczy Białowiejskiej lub w Bieszczadach Jego Imieniem. Bardzo sobie na to zasłużył.

Profesor Domański jest autorem (lub głównym autorem) klasycznych dzieł: kilku tomów z serii *Grzyby. Flora Polska. Rośliny Zarodnikowe Polski i Ziemi Ościennych*. Opracował w nich grzyby polyporoidalne, hydroidalne i stereoidalne, z rodzin *Polyporaceae*, *Hymenochaetaceae*, *Ganodermataceae*, *Fistulinaceae*, *Bondarzewiaceae*, *Thelephoraceae*, *Corticaceae* s.l., *Hydnaceae* i pokrewnych grup. Dwa tomy zostały przetłumaczone na język angielski. Dzieła te zostały wysoko ocenione przez specjalistów zagranicznych i często są przez nich cytowane.

Napisał i zredagował pierwszy tom *Małej Flory Grzybów*, złożony z siedmiu książek (części), w których na 2345 stronach zamieścił klucze do oznaczania i opisy większości znanych z całej Ziemi gatunków grzybów z rzędu *Aphyllphorales*. Dzieło to jest ewenementem na skalę światową.

Fot. 5. Wyprawa mikologiczna w Bieszczady. Ustrzyki Górne, 1960 r. Od lewej: B. Gumińska, S. Domański, W. Wojewoda.

Phot. 5. Mycological excursion to the Bieszczady Mts. Ustrzyki Górne, 1960. From left: B. Gumińska, S. Domański, W. Wojewoda.

Był jednym z najlepszych w świecie znawców grzybów zaliczanych do wymienionego rzędu. W szczególności dotyczy to grzybów polyporoidalnych. Dzięki jego opracowaniom Polska należy do krajów, w których rodzina *Polyporaceae* jest doskonale poznana. Profesor Domański ilustrował swoje książki bardzo dobrymi rysunkami i pięknymi fotografiami, które niestety czasem były psute przez niewłaściwą poligrafie.

Większość prac Profesora miała (przynajmniej częściowo) charakter taksonomiczny. Jest autorem także prac florystycznych. Dzięki Niemu niektóre regiony Polski mają bardzo dobrze opracowaną florę wielkoowocnikowych grzybów nadrzewnych. Dotyczy to zwłaszcza Puszczy Białowiejskiej (w szczególności Białowieckiego Parku Narodowego) i Bieszczadów, po części także Sudetów, Świętokrzyskiego Parku Narodowego i niektórych obszarów na Mazurach i w Wielkopolsce. Prace te w odniesieniu do *Polyporaceae* i pokrewnych rodzin z *Aphyllphorales* mają w Polsce charakter pionierski. Oprócz wielu nowych opisanych przez Niego taksonów, jest odkrywcą całego szeregu gatunków grzybów nowych dla Polski, a nawet dla Europy.

Wiele polskich prac mikoflorystycznych to wykazy grzybów stwierdzonych w poszczególnych obszarach, zawierające tylko nazwy grzybów i dane o zbiorowisku roślinnym, podłożu i ewentualnie fenologii, a najczęściej zupełnie pozbawione dokumentacji w po-

staci rysunków, fotografii, czy przynajmniej (lub równocześnie) opisu najważniejszych cech makro- i mikroskopijnych grzybów. Niektórzy mikolodzy zagraniczni uważają, że prace takie nie mają żadnej wartości i traktują je wręcz jako „naukową makulaturę”. W pracach Profesora dokumentacji jest bardzo dużo. Nawet jeśli takson jest krytyczny, lub zmienia się z jakichś powodów jego nazwa lub przynależność systematyczna, dysponując dobrym opisem stosunkowo łatwo można stwierdzić, z jakim grzybem mamy do czynienia. Bardzo często Profesor cytował podstawową literaturę źródłową i najważniejsze synonimy.

Pisał po polsku, po angielsku i po łacinie. Jego dorobek publikacyjny jest bardzo bogaty. Obejmuje on 100 pozycji. Są to prawie wyłącznie oryginalne opracowania naukowe. Recenzje pisał bardzo rzadko.

ZBIORY NAUKOWE

Prof. Domański zgromadził bardzo bogate i niezwykle cenne zbiory zielnikowe, liczące ok. 20 tysięcy numerów. W tej kolekcji najliczniej reprezentowane są grzyby polyporoidalne. Jest to najbogatszy zielnik tej grupy grzybów w Polsce. W swoich zbiorach miał także kolekcję ponad 1000 czystych kultur różnych grzybów rozkładających drewno. Prowadził stałą wymianę zbiorów (zasuszonych okazów zielnikowych oraz czystych kultur) z różnymi ośrodkami zagranicznymi, np. z Laboratorium Mikologicznym w Lyonie, z Królewskim Muzeum Biologicznym w Sztokholmie, Instytutem Badań Biosystematycznych w Ottawie, z Nowojorskim Uniwersytem Stanowym w Syracuse oraz z Instytutem Zoologii i Botaniki w Tartu [3].

Zbiory te Rodzina Profesora przekazała Katedrze Fitopatologii Leśnej Akademii Rolniczej w Krakowie.

DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA I REDAKCYJNA

Prof. Domański w ciągu wielu lat był członkiem Rady Redakcyjnej i zastępcą redaktora naczelnego naukowego czasopisma mikologicznego *Acta Mycologica*, wydawanego przez Polskie Towarzystwo Botaniczne. Sam redagował wspomnianą wyżej kilkakrotnie *Małą Florę Grzybów*. Doprowadził do wydania 2 tomów złożonych z 8 książek.

DZIAŁALNOŚĆ W TOWARZYSTWACH NAUKOWYCH

Od 1951 r. Prof. Domański był członkiem Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Należał do Pol-

skiego Towarzystwa Fitopatologicznego, od 1973 r. był członkiem Zarządu Głównego tego Towarzystwa, a wcześniej czynnie uczestniczył w jego zakładaniu.

ODZNACZENIA I NAGRODY

Prof. Domańskiego uhonorowano wieloma odznaczeniami i nagrodami, m.in. Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim (według niektórych źródeł – Oficerskim) Orderu Odrodzenia Polski, dwukrotnie nagrodą indywidualną I stopnia Sekretarza Naukowego Polskiej Akademii Nauk, czterokrotnie nagrodą indywidualną I stopnia Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki za swoje książki z serii *Grzyby. Flora Polski. Rośliny Zarodnikowe Polski i Ziem Ościennych*, angielskie wersje tych dzieł oraz za *Małą Florę Grzybów*. Za wyniki swoich badań w lasach Górnośląskiego i Krakowskiego Okręgu Przemysłowego otrzymał odznakę „Zasłużony dla Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego.” Nagrodzono Go również Medalem Komisji Edukacji Naukowej i Medalem Pamiątkowym w setną rocznicę powstania Polskiego Towarzystwa Leśnego.

RODZINA

Prof. Domański miał troje rodzeństwa. Brat Jan jest emerytowanym profesorem Akademii Rolniczej w Poznaniu, siostra Helena jest doktorem medycyny i działaczem społecznym, siostra Maria jest nauczycielką.

W 1950 r. zawarł związek małżeński. Żona Zofia, absolwentka Wydziału Rolniczo-Leśnego (kierunek rolniczy) Uniwersytetu Poznańskiego, była stałym Jego współpracownikiem, pomocnikiem, sekretarzem i prawą ręką. Chociaż poprzestała na tytule magistra i skromnie pracowała w cieniu Męża, jej wkład w twórczość naukową i organizatorską Profesora jest ogromny. Państwo Domańscy otrzymali w Krakowie mieszkanie dopiero w kwietniu 1967 r., po prawie trzech latach pracy Profesora w krakowskiej uczelni. Miało ono zaledwie 50 m². Żyła w nim, pracowała i uczyła się 5-osobowa rodzina. Profesor mieszkał tam aż do śmierci. W czasie bardzo ciężkiej, nieuleczalnej choroby, Pani Domańska z największym poświęceniem opiekowała się Mężem w domu. Nigdy nie pozwoliła na oddanie Go do szpitala.

Profesor Domański był ojcem trojga dzieci. Mimo trudnych warunków finansowych i mieszkaniowych wszystkie zostały wykształcone i dobrze przygotowane do życia. Syn Jacek poszedł po części w ślady Ojca i ukończył studia zootechniczne na Akademii Rolni-

Fot. 6. Wyprawa mikologiczna w Bieszczady. Zatwarnica, 1965 r. Od lewej: S. Domański, A. Skirgiełło, M. Lisiewska, W. Truszkowska, dwie studentki z Uniwersytetu Warszawskiego, T. Majewski (fot. W. Wojewoda).

Phot. 6. Mycological excursion to the Bieszczady Mts. Zatwarnica, 1965. From left: S. Domański, A. Skirgiełło, M. Lisiewska, W. Truszkowska, two students from Warsaw University, T. Majewski (phot. W. Wojewoda).

czej w Krakowie, potem przez wiele lat kierował gospodarstwem rolnym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Polance-Haller k. Skawiny. Córki nawiązały do tradycji dziadka lekarza – Juliana Domańskiego i wybrały pracę w służbie zdrowia. Maria Gierowska pracuje w Ośrodku Psychiatrii Środowiskowej, w Oddziale Leczenia Domowego, w Krakowie, na Krowodrzy. Jest specjalistką w bardzo trudnej, ale jakże ważnej i potrzebnej dziedzinie. Jej mąż jest psychologiem. Dorota Kęcka jest farmaceutką i wraz z mężem, również farmaceutą pracuje na Podhalu.

Profesor Domański doczekał się jeszcze sześciorga dorodnych wnuków.

PROF. DOMAŃSKI JAKO CZŁOWIEK

Był niezwykle pracowity. W czasie wspólnych badań terenowych w Białowieży lub w Bieszczadach obserwowałem Go, jak do późnej nocy opisywał i niezwykle starannie porządkował zebrane w ciągu dnia grzyby. Każda torebka otrzymywała odrębny numer, notowany w grubym zeszycie. Myliłby się jednak ten, kto by sądził, że materiał badawczy traktował tylko biurokratycznie. Profesor łączył wzorowo warsztat

pracy z pewnego rodzaju romantyzmem naukowym. Był entuzjastą. Ciągłe jeszcze widzę jego przejętą twarz i błyszczące oczy, kiedy np. w Bieszczadach (Fot 6.) znalazł jakiś bardzo rzadki lub nowy dla Polski gatunek grzyba. Był wtedy uradowany i prawie wzruszony. Dzisiaj, u progu XXI wieku, w epoce komputerów, biologii molekularnej i przeliczania nauki na pieniądze, coraz rzadziej spotyka się takich pasjonatów.

Był stałym gościem w bibliotece Instytutu Botaniki przy ul. Lubicz, gdzie całymi godzinami pracowicie przeglądał katalogi i książki, które następnie wypożyczał. Zebrał bardzo bogatą bibliotekę mikologiczną. Nie zawsze mógł zdobyć oryginalne wydania, ze względu na brak możliwości ich nabycia lub zbyt wysoką cenę. W takich przypadkach starał się uzyskać kopię.

Bardzo wymagający i surowy, ale nie tylko dla innych, również dla siebie, czasem nieco szorstki, równocześnie jednak dobry i życzliwy, a przede wszystkim szczerzy i wyjątkowo prawdomówny oraz sprawiedliwy. Byłem świadkiem jego tolerancji w stosunku do studentów, którzy mieli kłopoty z zaliczeniami lub egzaminami. Jako profesor i dziekan nigdy nie obniżał wymagań, ale dawał młodym ludziom szansę poprawki.

Fot. 7. IV Kongres Mikologów Europejskich w Polsce, 1966 r. Wycieczka do Puszczy Kampinoskiej. Prof. Domański w rozmowie z wybitnym holenderskim mikologiem M. A. Donkiem (fot. W. Wojewoda).

Phot. 7. 4th Congress of European Mycologists, Poland, 1966. Excursion to the Kampinos Forest. Professor Domański talks with distinguished Dutch mycologist M. A. Donk (phot. W. Wojewoda).

Z natury rzeczy pogodny i wesoły, lubił opowiadać dobre dowcipy. Z przyjemnością słuchało się Go, gdy mówił.

Prof. Domański zmarł 22 listopada 1993 r. Pogrzeb odbył się w dniu 2 grudnia tegoż roku, na zabytkowym Cmentarzu Rakowickim w Krakowie. Spoczywa w kwaterze LXIII.

Odszedł jeden z najbardziej zasłużonych polskich mikologów i fitopatologów. Profesor rozmawiając kiedyś z młodymi mikologami powiedział, że nauka to pomnik, który budujemy krajowi. Nasze prace to kamienie, które tworzą ten monument. Czasem są to niewielkie kamyki, też ważne i potrzebne, ale powinniśmy się starać, by były one jak największe i najlepsze, najmocniejsze. Profesor Domański może stanowić wzór dla młodych adeptów nauki. Jego prace naukowe, publikacje, działalność dydaktyczna, organizatorska i redakcyjna to wielkie kamienie do pomnika nauki polskiej, której poświęcił się bez reszty. Dzieła Profesora zawsze będą służyć mikologom i fitopatologom, zarówno w kraju, jak za granicą.

Mówi się, że nie ma ludzi niezastąpionych. Pewnie to prawda. Może ktoś kiedyś zastąpi Profesora i będzie tak świetnym znawcą grzybów polyporooidalnych w Pol-

sce jak On. Na razie nie ma nikogo takiego. Zapewne na dłuższy czas powstała luka w tej dziedzinie.

Sylwetkę i dorobek naukowy profesora Domańskiego przedstawiono dotychczas w kilku artykułach biograficznych [1, 2, 3, 5, 6]. W dwóch z nich [3, 6] zamieszczono pełną bibliografię prac Profesora, w niektórych [1, 2, 3, 5, 6] zamieszczono Jego portrety. Do bibliografii konieczne jest wprowadzenie drobnych poprawek. W bibliografii opracowanej przez prof. Kowalskiego [3], na str. 102, przy pozycji 9, trzeba dopisać brakujące strony 289–294, a przy pozycji 10, strony 281–288. Te same poprawki należy wprowadzić w bibliografii zestawionej przez W. Wojewodę [6] w dwu pozycjach na początku str. 140. W obydwu bibliografiach brak pozycji: BŁASZCZAK W., DOMAŃSKI S., GLASER T., MAŃKA K., ZALESKI K. [przekład] GAUMANN E. 1959. Nauka o infekcyjnych chorobach roślin [tytuł oryginału] Pflanzliche Infektionslehre. 1951. PWRiL, Warszawa, ss. 748.

Bardzo serdecznie dziękuję Małżonce Profesora, Pani Mgr Zofii Domańskiej, za udostępnienie fotografii prof. Domańskiego, książki E. Osmańczyka oraz za wiele cennych informacji, które zostały wykorzystane w tym artykule.

LITERATURA

- [1] ANONIMOWO 1983. Prof. dr hab. Stanisław Domański. *Las Polski* 5(1983): 34.
- [2] GORLACH E. (red.) 1990. Profesorowie i docenci Studium Rolniczego i Wydziału Rolniczego Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Wyższej Szkoły Rolniczej i Akademii Rolniczej im. Hugona Kołłątaja w Krakowie 1890–1990. Wyd. Resovia, Rzeszów, s. 71–72.
- [3] KOWALSKI S. 1994. Wspomnienie o profesorze dr. Stanisławie Domańskim. *Sylwan* 138(5): 93–103.
- [4] OSMANCZYK E. 1989. Niezlomny proboszcz z Zakrzewa. Rzecz o Księdzu Patronie Bolesławie Domańskim. Czytelnik, Warszawa, ss. 383.
- [5] WOJEWODA W. 1994. Profesor Stanisław Domański (1916–1993). *Acta Mycol.* 29(1): 3–4.
- [6] WOJEWODA W. 1994. Stanisław Domański (1916–1993) mycologist and phytopathologist. *Acta Mycol.* 29(2): 129–138.
- [7] WOJEWODA W. 1997. New taxa of fungi described by S. Domański. *Acta Mycol.* (w druku).

Władysław WOJEWODA

MGR IRENA MAZARAKI (1912–1995)

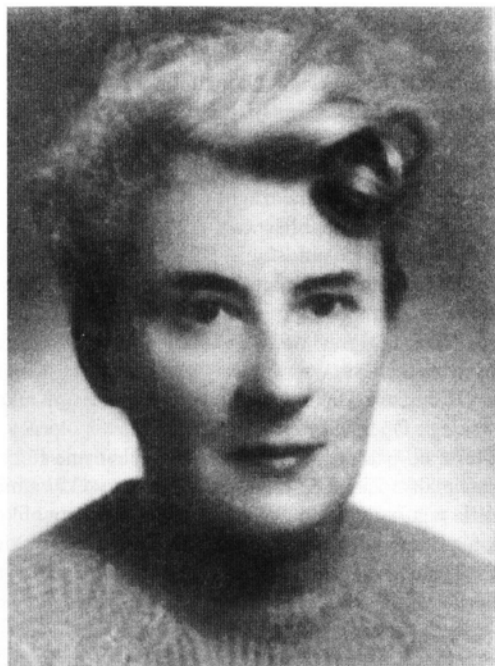
Irena Mazaraki z domu Maksymowicz urodziła się 11 sierpnia 1912 w Sierszy Wodnej (dawniej odrębna miejscowość w powiecie chrzanowskim, w województwie krakowskim, obecnie część miasta Trzebinia w województwie katowickim).

Do szkoły podstawowej Sióstr Urszulanek w Krakowie zaczęła uczęszczać w 1919 r., później była uczennicą Państwowego Gimnazjum Żeńskiego w Krakowie, w którym zdała maturę w 1931 r. W tym samym roku rozpoczęła studia biologiczne na Uniwersytecie Jagiellońskim. Dyplom magistra filozofii uzyskała w 1938 r. na podstawie pracy pt. „Rodzaj *Nicotiana* ze szczególnym uwzględnieniem uprawy tytoniu.”

Po ukończeniu studiów pracowała najpierw w Zakładzie Anatomii i Cytologii Roślin pod kierunkiem prof. K. Piecha, potem jako stypendystka w Katedrze Systematyki i Geografii Roślin, kierowanej przez prof. W. Szafera. Tę dopiero zaczynającą się działalność naukową przerwał wybuch drugiej wojny światowej.

W czasie wojny, dopóki to było możliwe, starała się utrzymać kontakty naukowe, poza tym brała udział w tajnym nauczaniu i uczestniczyła w akcjach charytatywnych.

Po zakończeniu wojny zrezygnowała z pracy naukowej. W dniu 28.IX.1946 r. zawarła związek małżeński z Mieczysławem Mazarakim, a od października 1946 r. została nauczycielką biologii i matematyki w Gimnazjum i Liceum im. Stanisława Staszica w

Chrzanowie, gdzie pracowała razem z mężem. Równocześnie działała społecznie w szkolnym Kole Ligi Ochrony Przyrody i starała się ratować przed zniszczeniem zagrożone zbiorowiska roślinne i zabytkowe drzewostany w regionie chrzanowskim.

Panią Profesor Mazaraki poznałem w 1948 r. To Ona wprowadziła mnie w świat nauki o roślinach. Uczyla mnie botaniki. Była pedagogiem niezwykle opanowanym, wyjątkowo delikatnym, spokojnym i wyrozumiałym. Nigdy nie podnosiła głosu, nie okazywała zdenerwowania.

W 1950 r. w Chrzanowie powstał Komitet Organizacyjny Muzeum Ziemi Chrzanowskiej (Ziemia Chrzanowska to dawny powiat chrzanowski, obejmujący także obszar dzisiejszego miasta Jaworzna). Zapoczątkowano gromadzenie pierwszych zbiorów. Irena Mazaraki od 1952 r. wraz z mężem uczestniczyła bardzo czynnie w tych pracach. Zajęła się m.in. inwentaryzacją zbiorów, głównie przyrodniczych, a zwłaszcza zielnikowych. Muzeum Ziemi Chrzanowskiej powstało w lipcu 1960 r. W 1965 r. otrzymało obecną nazwę „Muzeum w Chrzanowie”.

Irena Mazaraki przez jakiś czas łączyła pracę pedagogiczną w Liceum z działalnością w Muzeum, ostatecznie jednak przeniosła się na stałe do tej drugiej instytucji. Początkowo była kustoszem, potem starszym kustoszem. Prof. M. Mazaraki został dyrektorem Muzeum.

Już w 1952 r. w tworzącym się Muzeum, z ramienia Krakowskiego Oddziału PAN działała Komisja do spraw Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego. W biuletynie nr 1 tej Komisji, pod redakcją prof. W. Szafera, I. Mazaraki napisała rozdział dotyczący zwałów powstałych z odpadów hut żelaza na Górnym Śląsku i opracowała wytyczne zagospodarowania tych hałd [8]. W 1957 r. opublikowała artykuł [1] o sławnych araukarytach kwaczalskich. Postulowała utworzenie rezerwatu ochraniającego teren, w którym występują skamieniałe pnie.

W następnych latach, z inicjatywy prof. W. Szafera rozpoczęła się współpraca Muzeum w Chrzanowie z Ośrodkiem Dokumentacji Fizjograficznej Krakowskiego Oddziału PAN. W ramach tej współpracy I. Mazaraki przeprowadziła wieloletnie badania flory i roślinności Ziemi Chrzanowskiej. Ich wyniki zamieściła w kilku pracach. W latach 1973–1979 opublikowała florę roślin naczyniowych Ziemi Chrzanowskiej [3, 4] obejmującą 892 gatunki, zebrane lub zanotowane na ponad 2000 stanowisk. Osobną pracę [5] poświęciła roślinom wodnym i błotnym dolin Wisły i Przemszy, na ich odcinkach w regionie Chrzanowa. Opracowała także zbiorowiska roślin kserotermicznych Ziemi Chrzanowskiej [6]. Wraz z M. Mazarakiem wydała broszurę [7], w której zestawiono rzadkie i ginące rośliny i zwierzęta regionu chrzanowskiego. Praca ta zawiera m.in. obszerny wykaz literatury botanicznej i zoologicznej dotyczącej przyrody Ziemi Chrzanowskiej.

Spśród nie publikowanych prac I. Mazaraki należy wymienić jeszcze dwie, znajdujące się w dokumentacji naukowej Muzeum w Chrzanowie. Pierwsza – to wykaz roślin powiatu chrzanowskiego, zebranych w latach 1966–1970 [9], wraz z uwagami dotyczącymi zmian we florze tego obszaru, druga – to spis okazów roślin naczyniowych znajdujących się w zbiorach Muzeum [10].

Irena Mazaraki nie ograniczała się wyłącznie do botaniki. Jest także autorką pracy etnograficznej [2], poświęconej zapasce ludowej regionu chrzanowskiego. W tym opracowaniu znajdują się m.in. piękne rysunki ręcznych haftów, wykonane przez I. Mazaraki.

Mgr I. Mazaraki ma wielkie zasługi jako pedagog i wychowawca, jako badacz flory i roślinności okolic Chrzanowa oraz współtwórca Muzeum w Chrzanowie i organizator działu przyrodniczego tego Muzeum.

Pani Irena była zawsze wiernym współpracownikiem i pomocnikiem swego Męża, prof. Mieczysława Mazaraki, wychowawcy wielu polskich przyrodników: botaników, zoologów, farmakologów. To właśnie z chrzanowskiego Liceum wyszli m.in. dr Ja-

nusz Bigaj, zoolog, specjalista w zakresie mikroskopów elektronowych, pracownik Akademii Rolniczej w Krakowie, prof. dr hab. Jan Grzybek, dziekan Wydziału Farmacji Akademii Medycznej w Krakowie, później Collegium Medicum UJ (zmarł w 1996 r.), dr Marian Kuc, briolog, były pracownik Instytutu Botaniki im. W. Szafera PAN w Krakowie, obecnie obywatel Kanady, podróżnik i badacz obszarów polarnych, m.in. Spitsbergenu, prof. dr hab., Janusz Nowak, lichenolog, wieloletni kierownik Zakładu Briologii i Lichenologii Instytutu Botaniki im. W. Szafera PAN, doc. dr hab. Longin Olesiński, botanik i tężarz, pracownik Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie, dr Andrzej Skalski, entomolog, dyrektor Muzeum w Częstochowie (zmarł w 1996 r.).

Mgr I. Mazaraki wychowała dwóch synów. Jeden z nich jest elektronikiem, drugi specjalistą w dziedzinie handlu zagranicznego. Doczekała się także wnuków.

Zmarła 5.IX.1995 r. Spoczywa na cmentarzu w Chrzanowie.

Wszyscy, którzy Ją znali, będą Ją zawsze wspominać z szacunkiem. Pozostały Jej opracowania, które jeszcze przez długie lata mogą służyć przyrodnikom badającym Ziemię Chrzanowską, na której I. Mazaraki spędziła prawie całe swoje życie.

Na zakończenie chcę serdecznie podziękować mojemu Drogiemu Nauczycielowi, Panu Profesorowi Mieczysławowi Mazarakiemu za przekazanie fotografii Żony i wielu cennych informacji, wykorzystanych w tej krótkiej biografii. Dziękuję również Panu Mgr P. Grzegorzce z Muzeum Chrzanowie, za udostępnienie niektórych prac I. Mazaraki.

SPIS PUBLIKACJI I NIE PUBLIKOWANYCH PRAC MGR IRENY MAZARAKI

A. PUBLIKACJE

- [1] MAZARAKI I. 1957. Araukaryty w arkozie kwaczalskiej jako zabytek przyrody. *Wszechświat* 7-8(1957): 235–236.
- [2] MAZARAKI I. 1971. Zapaska ludowa regionu chrzanowskiego. Muzeum w Chrzanowie: 1–15 + 45 ilustr.
- [3] MAZARAKI I. 1973. Rośliny naczyniowe Ziemi Chrzanowskiej. *Studia Ośr. Dokum. Fizjogr.* 2: 7–55.
- [4] MAZARAKI I. 1979. Rośliny naczyniowe Ziemi Chrzanowskiej. Cz. II. *Studia Ośr. Dokum. Fizjogr.* 7: 109–151.
- [5] MAZARAKI I. 1979. Rośliny torfowisk, bagien i wód doliny Wisły i Przemszy w Ziemi Chrzanowskiej. *Studia Ośr. Dokum. Fizjogr.* 7: 153–163.
- [6] MAZARAKI I. 1981. Zbiorowiska kserotermiczne roślin naczyniowych Ziemi Chrzanowskiej. *Studia Ośr. Dokum. Fizjogr.* 8: 215–222.
- [7] MAZARAKI M., MAZARAKI I. 1986. Rzadkie i zagrożone

rośliny oraz zwierzęta regionu chrzanowskiego. LOP, Oddz. Chrzanów: 1–16.

B. PRACE NIE PUBLIKOWANE

- [8] MAZARAKI I. 1952. Analiza zwalów powstałych z odpadów hut żelaza i wytyczne celem gospodarczego ich wykorzystania. Muzeum w Chrzanowie. Dokumentacja Naukowa. Przyroda/15.
- [9] MAZARAKI I. 1971. Rośliny powiatu chrzanowskiego zebrane w latach 1966–1970 oraz uwagi dotyczące zmian we florze regionu. Muzeum w Chrzanowie. Dokumentacja Naukowa. Przyroda/58.
- [10] MAZARAKI I. 1981. Rośliny naczyniowe w zbiorach Muzeum w Chrzanowie. Muzeum w Chrzanowie. Dokumentacja Naukowa. Przyroda/196.

Władysław WOJEWODA

ROCZNICE JUBILEUSZE ANNIVERSARIES, JUBILEES

PRO MEMORIA

• 360 rocznica urodzin, 300 rocznica śmierci Jakuba Breynego (Breyna) (14 I 1637 – 25 I 1697), przy-

rodnika, ur., zm. w Gdańsku, kupca, uczonego prywatnego, założyciela własnego ogrodu botanicznego i muzeum przyrodniczego, gdzie sprowadzał okazy roślin z całego świata, autora pionierskiej pracy *Exoticarum [...] plantarum centuria prima* (Gdańsk 1678) zawierającej jedne z pierwszych w świecie informacje o roślinach Afryki południowej, a także opracowań na temat roślin uprawianych w ogrodach Holandii, badacza flory Pomorza Gdańskiego, prowadzącego m.in. obserwacje nad aklimatyzacją obcych gatunków roślin w Gdańsku.

• 220 rocznica urodzin Józefa Fiedorowicza (13 II 1777–12 II 1860), florysty, zakonnika Zgromadzenia Misjonarzy, ur. w Szakinowie na Żmudzi, zm. w Iłkukszcie w Kurlandii, współpracownika Wilibalda Bessera i Jana Wolfganga, którym przysyłał rośliny oraz wyniki obserwacji florystycznych, autora zachowanych w rękopisach prac dotyczących flory okolic Iłkukszczy.

• 150 rocznica urodzin Leona Nowakowskiego (27 II 1847–29 XI 1918), mikologa, popularyzatora. bio-

logii, ur. w Trojanowie Lubelskim, zm. w Czernichowie, nauczyciela w Lublinie i Czernichowie, redaktora działu przyrodniczego *Gwiazdki Cieszyńskiej*, organizatora arboretum, szkolnego ogrodu botanicznego i muzeum zoologicznego przy szkole rolniczej w Czernichowie.

• 125 rocznica śmierci Jakuba Wagi (25 VII 1800–23 II 1872), ur. w Grabowie, woj. Łomżyńskie, zm.

w Łomży, nauczyciela gimnazjalnego, autora dzieła *Flora Polska* (T 1–3, 1847–1848) oraz kilkudziesięciu popularnych artykułów przyrodniczych.

• 100 rocznica śmierci Kazimierza Langie (7 IX 1839–14 III 1897), ur. w Rzeszowie, zm. w Krakowie, ekonomisty, rolnika, popularyzatora nauk przyrodniczych, działacza społecznego, autora popularnych artykułów m.in. botanicznych, ogłaszanych na łamach prasy, m.in. w *Kłosach* i *Gazecie Rolniczej*.

• 80 rocznica śmierci Antoniego Rehmana (13 V 1840–13 I 1917), geo-

graфа roślin, ur. w Krakowie, zm. we Lwowie, docenta botaniki UJ, profesora geografii Uniwersytetu Lwowskiego, podróżnika po Europie, Azji (Kaukaz – 1873, Krym – 1874), Afryce południowej (1875–1877 i 1879–1880), zbieracza roślin, autora pionierskich prac fitogeografi-